

De rol van hout in het Bosbeleidsplan

Visie van de SBH op de beleidsvoornemens

Op 17 januari jl. was het zover: de introductie van de kersverse regeringsbeslissing over bos: het Bosbeleidsplan*). In Ouwehands Dierenpark presenteerde het Ministerie van LNV het prachtig uitgevoerde rapport in een even fraaie dia-productie. Staatssecretaris Gabor verdedigde zijn plan met enthousiasme, maar vertegenwoordigers uit de bos- en houtsector lieten behalve lovende woorden ook zéér kritische geluiden horen. In dit Bos en Hout Bericht de visie van de Stichting Bos en Hout, zoals voorzitter Van Aardenne die verwoordde.

Voorzitter, Drs. G.M.V. van Aardenne belicht de rol van hout in het Bosbeleidsplan
Voorzitter, Drs. G.M.V. van

Het Bosbeleidsplan, fraai uitgevoerd en goed van inhoud, maar...

Inleiding

Dames en Heren,
Toen het ministerie van LNV de Stichting Bos en Hout vroeg om vandaag tijdens dit symposium haar reactie te geven op het zojuist verschenen Bosbeleidsplan, hebben we dit verzoek in dank aanvaard. We willen dan ook graag reageren!
Van de nota kunnen we zeggen dat die fraai is uitgevoerd en dat de inhoud goed is. Wij onderschrijven de doelen en waarden het zeer dat de bos- en houtsector in een vroeg stadium bij de opstelling van het plan is betrokken en dat veel suggesties zijn overgenomen. Natuurlijk hebben wij ook enkele kanttekeningen, met als belangrijkste vraag óf de doelen die het Bosbeleidsplan stelt, ook echt kunnen worden gerealiseerd. Het Meerjarenplan Bosbouw is immers op belangrijke punten ook niet gerealiseerd. Waarom zou het nu beter gaan? Om de plannen uit te kunnen voeren kunnen we niet volstaan met voornemens op papier. Er zal heel wat in de voorwaarden schepende sfeer moeten gebeuren om het Haagse beleid in de praktijk concreet gestalte te kunnen geven.

Laat ik eerst analyseren wat er aan de hand is. Dat begint met de opmerking dat het oogsten van hout essentieel is om onze bossen in stand te

houden. Het bos moet gezond zijn en op de juiste wijze beheerd worden. Dit moet bovendien op een economisch gezonde basis gebeuren om de verschillende functies te kunnen vervullen, die volgens het plan zo belangrijk zijn voor onze maatschappij en die wij zeker erkennen. Elk van die functies zal als het ware een eigen beloning moeten krijgen. En dan nog zal de overheid moeten bijpassen.

Ik ga niet verder in op deze, niet direct economische functies van het bos. Dit hebben voorgaande sprekers al uitvoerig gedaan; bovendien staat in mijn reactie de houtproductie voorop. De verkoop van hout dekt 50% van de kosten van het bos, en aangezien de regering niet over onuitputtelijke geldbronnen beschikt om alle functies die wij aan het bos toekennen te kunnen bekostigen, is die bijdrage van 50% door de houtmarkt essentieel en niet te verwaarlozen. Kortom: valt deze geldstroom weg, dan is er nóg meer geld van de overheid nodig om het bos in stand te houden.

In toenemende mate wordt de milieuwaarde van bos erkend. Ook de nota spreekt hierover. Ik onderschrijf het belang van dit aspect graag en zelfs met nadruk en kom daar straks nog op terug.

Achtergrond

Alvorens inhoudelijk in te gaan op het Bosbeleidsplan, wil ik kort drie punten onder uw aandacht brengen:

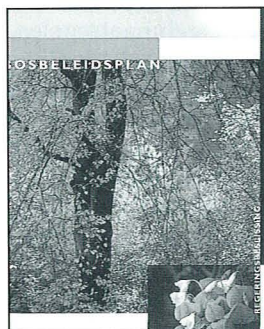
- de ontwikkelingen op het gebied van bos en hout
- de Evaluatie Meerjarenplan Bosbouw en
- de actualiteit van de houtmarkt.

De ontwikkelingen op het gebied van bos en hout

Het verbruik van hout en houtproducten neemt voortdurend toe terwijl het wereldbosareaal nog steeds alarmerend daalt. Volgens de laatste FAO-gegevens zelfs met ruim 15 miljoen ha per jaar. De conclusie is duidelijk: een toenemende druk op de bossen, mondiaal. Daarbij komt nog eens de sterker wordende en terechte wens vanuit de samenleving: duurzaam beheerde bossen. Hout van eigen bodem wordt dan ook steeds meer een noodzaak.

Evaluatie Meerjarenplan Bosbouw

De evaluatie van het Meerjarenplan Bosbouw laat zien dat de doelstellingen uit dit Meerjarenplan niet gehaald zijn. Wij hebben de hoop dat de regering bij dit Bosbeleidsplan wél in staat is

* Een verkorte uitgave: "Bosbeleidsplan, regeringsbeslissing in het kort" is gratis verkrijgbaar bij het Ministerie van LNV

de regering bij dit Bosbeleidsplan wél in staat is om dusdanige voorwaarden te scheppen dat naast papieren voorstellen ook een daadwerkelijke uitvoering mogelijk is.

De actualiteit van de houtmarkt

Het zal u niet zijn ontgaan dat de Westeuropese rondhoutmarkt sterk onder druk is komen te staan, conjunctureel, en wat nog belangrijker is: ook structureel.

Door het succesvolle milieubeleid is de industrie op grote schaal oud papier en oud hout en resthout van zagerijen gaan inzetten in plaats van dunningshout, boomtoppen e.d. uit het bos. Een ontwikkeling die op zich is toe te juichen.

Als logisch gevolg daalden de prijzen van dit laagwaardige zogenaamde C-kwaliteitshout en zijn de afzetmarkten sterk teruggelopen. De gevolgen zijn inmiddels duidelijk voelbaar. Voor veel beseigenaren is het economisch niet meer haalbaar om de reguliere bosverzorging uit te voeren en dat kan ernstige gevolgen hebben voor de bosontwikkeling en de vitaliteit van het bos. Bovendien betekent niet dunnen een verkeken kans op kwaliteitshout. En dát hebben we juist nodig als we rekening houden met de verminderde beschikbaarheid van bijvoorbeeld tropisch hout in de toekomst.

Wat we van de regering verwachten is het scheppen van voorwaarden die de produktiekant stimuleren, met andere woorden: zorgen dat er markten komen voor dit laagwaardige C-kwaliteitshout. Als dat niet lukt en het bos dus geen goede economische basis krijgt door de houtproduktie, dan vrees ik dat we de recreatie en de natuurfunctie op den duur ook wel kunnen vergeten.

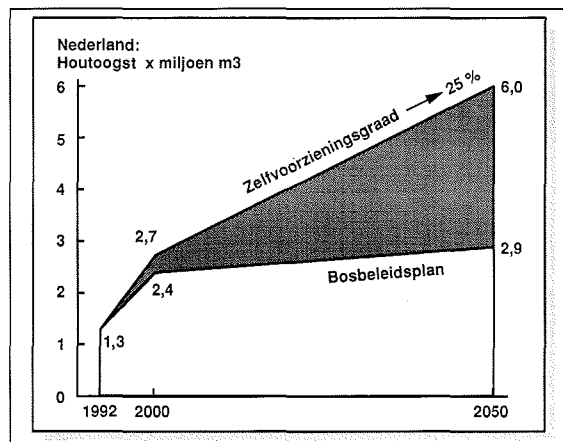
Tot zover enkele punten die ik u ter introductie wilde voorleggen. Terug naar het Bosbeleidsplan zelf. Uiteraard belicht ik vooral de houtproduktiefunctie van het bos. In het verlengde daarvan zal ik nog kort ingaan op de rol van bos en hout bij de beperking van het broeikas effect.

Houtproduktie

Oogstdoelstelling

Hoewel er zowel nationaal als internationaal nog geen helderheid is over het begrip duurzaamheid, is wel te verwachten dat door de

duurzaamheidseis de handelsstromen zullen krimpen en de import zal dalen. Reden temeer voor Nederland om de zelfvoorzieningsgraad inderdaad te verhogen zoals de nota aangeeft van 10% nu, naar 17% in het begin van de volgende eeuw, tot 25% halverwege de volgende eeuw. Op zich zijn deze beleidsvoornemens hel-

De oogstdoelstellingen uit het Bosbeleidsplan zijn onvoldoende om halverwege de volgende eeuw een zelfvoorzieningsgraad van 25% te halen

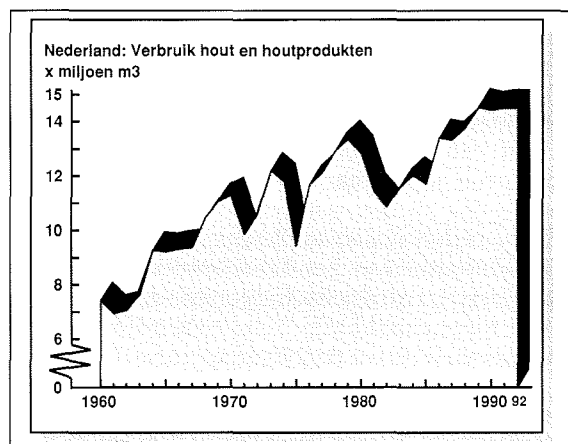
der en de realisatie is ook meetbaar, maar de oogstdoelstellingen uit het bestaande bos zijn echter volstrekt onvoldoende om dit doel te bereiken. Sinds het uitkomen van het Meerjarenplan Bosbouw is het Nederlandse houtverbruik jaarlijks met gemiddeld ruim 1% gestegen. Hierbij is al rekening gehouden met de invloed van het hergebruik van onder meer oud papier. Berekeningen maken snel duidelijk dat de huidige zelfvoorzieningsgraad in werkelijkheid lager ligt dan 10%. Dit betekent voor de toekomst dat er meer inspanningen nodig zijn om de 17%, laat staan de 25% midden 21e eeuw, te kunnen halen. De regering onderkent weliswaar dat het gepresenteerde beleid onvoldoende is, maar verzuimt verder aan te geven wat zij eraan denkt te doen om dit wel te bereiken. En omdat bomen nu eenmaal ruim een halve eeuw voor de oogst geplant moeten worden, is op korte termijn aanvullend beleid noodzakelijk om de voorgestelde zelfvoorzieningsgraden te kunnen halen.

Daarnaast gaat het ook om de kwaliteit van het te oogsten hout. De regering wil de houtkwaliteit verhogen door meer aandacht te besteden aan teeltmaatregelen.

Het Bosbeleidsplan noemt vooral het dikker worden van bomen als mogelijkheid om de kwaliteit te verbeteren. Dit is echter één aspect. De bomen moeten ook recht en noestvrij zijn. Kwaliteitshout in de toekomst vraagt echter nú om maatregelen en investeringen in de bosbouw, zoals de al eerder genoemde noodzakelijke dunningen. Het is echter zeer te betwijfelen of de financiële ruimte van de bosbedrijven nog groot genoeg is om de gewenste teeltmaatregelen te treffen. En niet alleen zijn de opbrengsten van het dunningshout te mager.

Het nieuwe functiebeloningssysteem biedt óók geen mogelijkheden om slechtgroeiend bos of bos met een slechte houtkwaliteit om te vormen, dus dit zal dan ook niet gebeuren.

Het verbruik van hout en houtprodukten neemt nog steeds toe

Tenslotte is het vakmanschap in gevaar doordat de hele bos- en houtketen in zijn bestaan is bedreigd. Daarover zijn vandaag al verontrustende cijfers gepresenteerd.

De regering dient op dit punt concreter te zijn en op korte termijn effectieve maatregelen te treffen en dat gaat duidelijk verder dan zinsnedes als "meer aandacht besteden aan...". Aan het einde van mijn presentatie zal ik enkele voorstellen ter verbetering van de situatie geven.

Boomsoortensamenstelling

Het Bosbeleidsplan verlaat het boomsoortenbeleid uit het Meerjarenplan Bosbouw.

In het multifunctionele bos zal de boomsoortenkeuze aan de invloed van de houtmarkt worden overgelaten. Een duidelijke argumentatie voor deze drastische wijziging geeft de regering niet. Echter, een toekomstig aanbod van kwaliteits-hout vraagt nú om een juiste boomsoortenkeuze.

De evaluatie van het Meerjarenplan Bosbouw laat zien dat de soortensamenstelling in de verkeerde richting tendeeft: het eikenareaal ligt hoger dan de MJB-doelstelling, douglas neemt niet toe zoals was gepland en het areaal grove den daalt zelfs. Deze ontwikkeling spoort ook niet met het Houtvoorzieningsplan van het ministerie van Economische Zaken. Bovendien zijn de genoemde instrumenten voorlichting en bosuitbreiding alléén, onvoldoende om de boomsoortenkeuze te sturen. Een financiële prikkel is absoluut noodzakelijk.

Verder is het niet duidelijk hoe de overheid de boomsoortensamenstelling bij de bosuitbreiding denkt te kunnen beïnvloeden. Het hoofdstuk Bosuitbreiding doet hier geen uitspraken over.

Omvorming slechtgroeiend bos in productief bos

Nederland kent verschillende bossen waarvan de kwaliteit duidelijk te wensen overlaat. Oorzaak: de slechte genetische herkomst van bomen of op de betreffende groeiplaats is gewoon de verkeerde boomsoort geplant. Het gevolg laat

De verkoop van hout dekt 50% van de kosten van het bos

zich wel raden: slechte groei en vaak weinig vitale bossen. Deze bossen zijn niet erg waardevol, niet voor de houtproductie, maar ook niet voor de recreatie en de natuurontwikkeling. Wat de houtproductie betreft leveren ze in elk geval niet het hout op waar het Bosbeleidsplan zich op richt: het zwaardere zaaghout.

Als bossen slecht groeien zullen ze bovendien ook weinig CO₂ vastleggen en daarmee slechts een kleine bijdrage leveren aan de beperking van het broeikas-effect. In het Uitvoeringsprogramma Meerjarenplan Bosbouw is dit probleem al onderkend en is aangegeven dat omvorming van deze bossen

aan de orde is. Dit punt is vervolgens ook door de Commissie Functiebeloning meegenomen en vertaald in een financiële toeslag voor de bouseigenaar die tot omvorming overgaat. Helaas heeft de regering dit voorstel niet overgenomen. En dit is nu precies een punt waar zij actief zou kunnen zijn, want een grove schatting geeft aan dat, afhankelijk van lokale groeiplaatsen, vooral in de Oostbrabantse grove-dennebossen groei-verbeteringen te realiseren zijn van 20% tot zelfs 100%. Misschien heeft de Staatssecretaris vandaag echter een opening geboden door zijn aankondiging dat het beleid ten aanzien van de gezondheid van het Nederlandse bos zal worden geïntensiveerd in het kader van de effectgerichte maatregelen (EGM). Ik kom daar straks nog op terug.

Bosuitbreiding

Bosuitbreiding met maar liefst 75.000 ha vóór het jaar 2020. Een verheugende ontwikkeling, maar zal het lukken om zo'n ambitieus plan te

Bosuitbreiding :	
■ Rijksoverheid	25.000 ha
■ Rond woningbouw/landgoederen	20.000 ha
■ Landbouw	30.000 ha
	75.000 ha

realiseren? Zeker als een nadere bestudering van de nota laat zien dat slechts eenderde deel voor rekening van de rijksoverheid komt (25.000 ha) en dat derden verantwoordelijk zijn voor de 20.000 ha bij nieuwbouw en nieuwe landgoederen en de 30.000 ha op landbouwgronden. Welke voorwaarden gaat de regering scheppen in ruimtelijke zin, financieel opzicht en wat betreft de afzet van het hout, om deze 75.000 ha in het jaar 2020 waar te kunnen maken?

Ik vind dat de regering hier wel een erg gemakkelijke weg kiest. Juist door wet- en regelgeving kan de overheid een zeer grote invloed uitoefenen op het realiseren van deze bosuitbreidingsdoelstelling. Helderheid en vooral continuïteit van regelingen bepalen het succes van bebossingsprojecten. Dat de markt er rijp voor is blijkt wel uit het recente succes bij de wel zeer tijdelijke bebossingsregeling voor landbouwgronden, waarvan ik heb vernomen dat die overigens opnieuw en voor een hoger bedrag wordt opengesteld. Een gunstig bericht! Nu was de regeling echter niet langer dan vier dagen opengesteld en toen voltekend, omdat het geld op was. Straks zouden we dan misschien op een openstelling van 16 dagen kunnen rekenen!

Weg- en grensbeplantingen

Over de ontwikkeling van de weg- en grensbeplantingen is de regering erg kort met de opmerking dat, ik citeer, "de aanleg blijft voortgaan overeenkomstig het MJB". Hoe is deze uitspraak te rijmen met een voorgenomen uitbreiding van het areaal weg- en grensbeplantingen met 10.000 km en de constatering in het Evaluatierapport

dat het areaal ongeveer gelijk blijft en er dus niets wordt uitgebreid? Bovendien is de aanleg met de boomsoorten wilg en populier ongeveer de helft van wat het zou moeten zijn, en dit zijn nu juist de boomsoorten die in korte tijd bruikbaar hout van voldoende afmeting kunnen leveren en volgens het Meerjarenplan Bosbouw qua hoeveelheid maar liefst 360.000 m³ per jaar. Een meer prominente plaats in het Bosbeleidsplan zou zeker niet misplaatst geweest zijn.

Milieu

Het is verheugend te kunnen konstaten dat de regering het positieve effect van bos en het gebruik van hout op het milieu erkent en dit op verschillende momenten ook in het BBP tot uitdrukking brengt. Twee aspecten wil ik er graag uitlichten die verband houden met het CO₂-gehalte van de atmosfeer en daarmee met het broeikaseffect. Bos en hout dragen op twee manieren bij aan een verbetering van het CO₂-gehalte in de atmosfeer door:

- a. vastlegging, omdat bomen tijdens hun groei CO₂ omzetten in hout, en
- b. vermijding, omdat hout een vervanging kan zijn voor materialen en brandstoffen die bij productie en/of gebruik veel CO₂ opleveren.

Over dit onderwerp zal zeer binnenkort een rapport van de Stichting Bos en Hout verschijnen waaruit zal blijken dat de CO₂-vastlegging weliswaar belangrijk is, maar dat CO₂-vermijding door het verstandig gebruik van hout in veel gevallen een nóg belangrijkere rol speelt. Vooral de inzet van hout ter vervanging van fossiele brandstoffen is hierbij van groot belang. Berekeningen tonen aan dat 100.000 ha bos bij een optimaal beheer 2,5 tot 9% kan bijdragen aan het realiseren van de CO₂-emissie reductie doelstelling voor 1995. Deze doelstelling komt neer op een vermindering van de CO₂-uitstoot met 21 miljoen ton.

Gezien de mogelijkheden die bos en hout hebben om bij te dragen aan de vermindering van de CO₂-uitstoot -en dit is toch een kernpunt van het milieubeleid van het Kabinet- wil ik de regering oproepen om:

- a. de groei in de bestaande bossen te maximaliseren en het bosareaal zo snel mogelijk uit te breiden;
- b. hout zoveel mogelijk in te zetten ter vervanging van grondstoffen die veel CO₂ in de atmosfeer brengen.

Suggesties voor realisering

Ter afsluiting wil ik graag van de gelegenheid gebruik maken om naast kritiek ook suggesties te geven om de situatie te verbeteren. Ik zal er drie noemen die naar mijn overtuiging meer dan één doel dienen.

Effect Gerichte Maatregelen

Ik ben zeer verheugd met de aankondiging van de Staatssecretaris dat hij het bedrag, dat be-

stemd is voor de overleving van bos en natuur in Nederland aanzienlijk zal verhogen. Dit bedrag is vooral bedoeld voor Effect Gerichte Maatregelen. Zoals ik eerder heb aangegeven zijn er in Nederland slecht groeiende bossen die voor omvorming in aanmerking komen.

Ik wil van deze gelegenheid gebruik maken om er bij de Staatssecretaris op aan te dringen om ook deze omvorming heel duidelijk als een Effect Gerichte Maatregel te beschouwen. Hiermee draagt de regering niet alleen bij aan het gezond maken van het bos, de verhoging van de houtproductie, de recreatie en de natuurontwikkeling, maar schept daarmee ook de voorwaarden voor een goed functionerende markt.

Rondhout als energiedrager

Op 20 januari zal de Stichting Bos en Hout tijdens het symposium van het Centrum voor Plantaardige Vezelproductie (CPV) over hout en energie een plan bekend maken om grote hoeveelheden kwalitatief laagwaardig hout van Nederlandse bodem in te zetten voor de energieopwekking. Dit voorstel, dat in opdracht van de NOVEM is uitgewerkt, sluit nauw aan bij de oplossing van de CO₂-problematiek, het energiebeleid gericht op het gebruik van verschillende en meer duurzame energiebronnen, de afzetproblemen van laagwaardig hout en het stimuleren van de productie van kwaliteitshout. Tenslotte misschien wel als meest belangrijke punt: het biedt de bos- en houtketen weer een perspectief.

Voorlichting

Als je als overheid een voorwaardenscheppend beleid voert -als overheid kán en mág je naar mijn mening immers niet alles zelf gaan doen- en de uitvoering dus overlaat aan derden, dan hoort daar een apparaat bij dat private sectoren wijst op de mogelijkheden. Een goede voorlichting is daarom essentieel om de bos- en houtsector wegwijs te maken. Daarnaast is het van groot belang om de onderwijs- en onderzoekscapaciteit in stand te houden en dat is, dames en heren, wél een overheidstaak. Zowel voorlichting, onderzoek en onderwijs moeten dan goed aansluiten op de praktijk.

Mijnheer de voorzitter, ik vat samen: de doelstellingen uit de nota zijn goed, maar de uitvoering zal niet vanzelf tot stand komen. Er is politieke moed nodig om die maatregelen te treffen die hout snijden! Dank u wel.

Drs. G.M.V. van Aardenne

Een goede afzetmarkt voor het dunningshout bevordert de vitaliteit van het bos